

*Marlies
de Vries*

*Chris
Fonteijn*

KWARTIERMAKERS DE VRIES EN FONTEIJN OVER HET VERBETERPROCES

HET MAATSCHAPPELIJK BELANG PREVALEERT BOVEN GEVOELIGHEDEN

En daar liggen ze dan ter consultatie, de tien kwaliteitsindicatoren (AQI's). Accountantskantoren die wettelijke controles uitvoeren, moeten in een dashboard, dat voor iedereen toegankelijk is, gaan rapporteren hoe zij invulling geven aan de tien AQI's. "Er zou best weerstand kunnen komen. Er zullen altijd gevoeligheden zijn die we moeten afwegen tegen het maatschappelijk belang en dat laatste staat bij ons bovenaan", zegt kwartiermaker Marlies de Vries. "Al neemt dat uiteraard niet weg dat sommige gevoeligheden terecht kunnen zijn. Daar kijken wij ook naar."

Idee achter de AQI's (audit quality indicators) is de gebruiker van de jaarrekening inzicht te bieden in de kwaliteit van de wettelijke accountantscontrole. Die is er nu te beperkt, aldus destijds de Commissie Toekomst Accountancysector (CTA). Ze constateerde dat kwaliteitsverbetering van de wettelijke controles hard nodig is en presenteerde aanbevelingen, die grotendeels door het kabinet zijn overgenomen. Kwartiermakers De Vries, tevens onderzoeker en directeur van de controllersopleiding van Nyenrode, en Chris Fonteijn, partner bij Flint Global en oud-voorzitter van de Autoriteit Consument & Markt, kregen van de minister van Financiën vorig jaar de opdracht om snelheid en scherpheid in het verbeterproces te houden.

NIET OVER ÉÉN NACHT IJS GEGAAN

Bij de totstandkoming van de tien AQI's is er niet over één nacht ijs gegaan, wil Fonteijn benadrukken. "Daar is een heel proces met verschillende werkgroepen en professionals, binnen en buiten de sector, aan voorafgegaan." De Vries vult aan: "Een AQI op zich heeft niet zoveel zeggingskracht. Het gaat er juist om de AQI's in verband met elkaar te zien, ook in de context van de kengetallen van de accountantsorganisatie, zoals hoeveel controles verricht een kantoor, wat zijn de kenmerken van de governance-structuur en wat is de uitsplitsing van de omzet naar controle- en adviesdiensten?" De AQI's zijn ook niet in beton gegoten, merkt zij op. "Het kan zijn dat in de loop der tijd een AQI opnieuw tegen het licht moet worden gehouden of dat een andere AQI moet worden toegevoegd of juist afvalt."

'BASISHYGIËNE' VOOR DE SECTOR

Welke zijn die tien kwaliteitsindicatoren, die volgens De Vries 'basishygiëne' voor de sector zijn? De AQI's zijn onderverdeeld in verschil-

lende niveaus, namelijk die van de dossierkwaliteit, het kwaliteitsbeheersingssysteem, de context en het niveau van de keten (zie afbeelding op pagina 8). Voor het niveau van de dossierkwaliteit is er bijvoorbeeld de AQI 'Betrokkenheid externe accountant'. Een accountantskantoor moet dan aangeven hoeveel uur de externe accountant betrokken is geweest bij de uitvoering van de controle. Zijn of haar naam wordt dan ook in het dashboard vermeld. De tweede AQI is die van 'fouten in de jaarrekening'. Zijn er fouten in de jaarrekening van klanten geconstateerd? Dan dient een kantoor dit te vermelden.

FRAUDE EN CONTINUÏTEIT

De derde AQI is die van 'fraude en continuïteit'. Het kantoor rapporteert dan over de omvang van vermoede of geïdentificeerde materiële fraude bij wettelijke controles. Daarnaast geeft de kwaliteitsindicator inzicht in hoe vaak er twijfel is over de continuïteit in de controleverklaring. "Fraude en continuïteit zijn twee onderwerpen die de kern van het bestaan van het accountantsberoep raken en waar veel maatschappelijk debat over is", zegt Fonteijn. "Voor ons was het geen vraag of die AQI er zou komen. Maar je moet die AQI wel in samenhang zien met de inspanningen van de NBA op het gebied van fraude en continuïteit. De AQI en de inspanningen van de NBA moeten elkaar versterken."

PILOT FRAUDE EN CONTINUÏTEIT

De NBA is momenteel bezig met een pilot rondom fraude en continuïteit. Kantoren doen met deze pilot ervaring op rond het rapporteren over fraude en continuïteit. Hoe kun je dat het beste doen? Welke werkzaamheden heb je verricht? Wat moet er in de controleverklaring staan? Het rapporteren over deze controlekwesties zal voor niet-oob-kantoren in het boekjaar 2022 verplicht worden gesteld, voor het

AUDIT QUALITY INDICATORS

NIVEAU 1 | DOSSIERKWALITEIT

- 1 Betrokkenheid externe accountant
- 2 Fouten in de jaarrekening
- 3 Fraude en continuïteit

NIVEAU 2 | KWALITEITSBEHEERSINGSSYSTEEM

- 4 Kwaliteitsverhogende maatregelen
- 5 Kwaliteitsbeheersingssysteem

NIVEAU 3 | CONTEXT

- 6 Cultuur
- 7 Verloop in controleteam
- 8 Innovatiebereidheid
- 9 Budgetoverschrijding

NIVEAU | KETEN

- 10 Opdrachtgeverstevredenheid

oob-segment reeds dit jaar. “Om de voortgang van meer inzicht rond de controle op fraude en continuïteit te bewaken, maken we gebruik van de inspanningen van de NBA, maar we willen daar zelf wel nauw bij betrokken zijn”, zegt Fonteijn. “Daarom hebben we een aantal zeer ervaren mensen gevraagd voor een expertgroep om namens ons met de NBA mee te kijken met de onderwerpen fraude en continuïteit en de scherpste en vaart erin te houden. Want wij willen mede bepalen wat er op dit gebied gebeurt.”

INZICHT IN HET KWALITEITSBEHEERSINGSSYSTEEM

‘Fraude en continuïteit’ betreft het eerste niveau van de kwaliteits-indicatoren. Bij het tweede niveau van de AQI's, dat van het kwaliteitsbeheersingssysteem, geven de kwaliteitsindicatoren inzicht in bijvoorbeeld bij hoeveel procent van de controleopdrachten een kwaliteitsverhogende maatregel, zoals een onafhankelijke review of de inzet van specialisten (bijvoorbeeld een fiscalist), is ingezet. Daarnaast wordt in het dashboard het aantal bevindingen en tekortkomingen gerapporteerd dat bij de jaarlijkse monitoring van het kwaliteitsbeheersingssysteem is geconstateerd.

DE AQI ‘CULTUUR’, NIET TE MISSEN

Het derde niveau is dat van de context, waar onder meer de AQI's ‘Cultuur’, ‘Innovatiebereidheid’ en ‘Budgetoverschrijding’ onder vallen. Dat ‘Cultuur’ een AQI zou zijn, is vanzelfsprekend, vinden de kwartiermakers. “Dat is belangrijke informatie die iets zegt over de accountantsorganisatie. Die AQI is niet te missen”, zegt De Vries. Het bevorderen en borgen van de ingezette cultuurverandering binnen de

sector is ook een van de taken van de kwartiermakers. Zo staat in de tweede voortgangsrapportage van de kwartiermakers aan het kabinet dat ‘cultuurverandering een lange, hobbelige weg is. Blijvende aandacht van alle betrokkenen blijft noodzakelijk, ondanks alle goede bedoelingen en voortgang ten spijt’.

CULTUUR BLIJFT EEN PUNT VAN AANDACHT

“Cultuur blijft een punt van aandacht”, zegt De Vries. “Want hoewel de tone at the top de goede richting uitgaat – niemand denkt meer dat het hem niet aangaat –, duiken elke keer dezelfde weerbarstige thema's op: denk aan werkdruk, budgetdruk, angst voor je carrière, hiërarchie en gebrek aan tegenspraak.” Fonteijn vult aan: “Onze eerdere waarneming is dus helaas nog niet wezenlijk veranderd. Commissarissen en bestuurders doen hun best, dat zien we wel, maar wij proberen te duiden waarom we die geluiden op de werkvloer maar blijven horen. Als de scheidend topman van EY dan zegt ‘laat die accountant nu eens met rust’, dan hebben wij daar wel onze bedenkingen bij.”

Het maakt bij die eerdergenoemde thema's volgens de kwartiermakers niet uit of je nou praat met professionals in het veld in het mkb of bij grote accountantsorganisaties. Waar constateren de kwartiermakers wel verschil? “De indruk van de buitenwereld is dat de cultuur bij grote organisaties wel op orde is, zij hebben de middelen ervoor, is de gedachte; bij de kleinere kantoren zouden juist de problemen zitten. Daar hebben Marlies en ik een ander beeld bij. Zo zien we bijvoorbeeld dat grotere organisaties meer angst hebben voor reviews, bij accountantskantoren in het mkb lijkt dat minder aan de orde”, aldus Fonteijn.

IS DE KLANT TEVREDEN?

Na het niveau van de context, waar ‘Cultuur’ onder valt, is er die van de keten. De AQI die hierbij hoort, is ‘Opdrachtgeverstevredenheid’. Deze AQI vraagt het accountantskantoor jaarlijks een door een deskundige gevalideerd onderzoek te doen naar de tevredenheid van de opdrachtgevers van de jaarrekeningcontroles, zoals raden van commissarissen. Voorbeelden van onderzoeksvragen zijn onder meer vragen over de bereikbaarheid van de partner ofwel het team, over het nakomen van afspraken of vragen over de aandacht voor continuïteitskwesties van de onderneming.

GEVOELIGHEDEN EN ADMINISTRatieve LASTENDRUK

Naar verwachting is het per 2023 voor accountantskantoren verplicht om over de AQI's te rapporteren. Wat is de verwachting van de kwartiermakers over wat kantoren vinden van de gevoeligheid en administratieve lastendruk rond het openbaren van de AQI's in het dashboard, waarvoor de NBA verantwoordelijk gaat worden? “Die gevoeligheden begrijpen wij”, zegt De Vries. “We hebben ook telkens een afweging gemaakt tussen de AQI's versus het maatschappelijk belang, waarbij we natuurlijk wel vinden dat die maatschappelijke taak prevaleert, en de proportionaliteit”, aldus De Vries. “We hebben er bijvoorbeeld rekening mee gehouden dat er informatie wordt opgevraagd die de kantoren ook al bij de AFM moeten aanleveren. Ook hebben we een pilot gedaan met kantoren van verschillende grootte. We hebben ze vragen voorgelegd als: ‘Begrijpen jullie welke informatie we opvragen? Zouden jullie die binnen 24 uur kunnen opleveren?’ Vooral de kleinere kantoren gaven aan dat te kunnen. Maar dat laat

“

Er zullen altijd gevoeligheden zijn die we moeten afwegen tegen het maatschappelijk belang en dat laatste staat bij ons bovenaan.

”

onverlet, zo zegt De Vries, dat de AQI's voor een aantal kantoren tot een verzwarende van de administratieve lasten gaan leiden. Fonteijn: “Transparantie wordt de komende tijd essentieel, dat verwacht de maatschappij ook, de tijden veranderen.”

ELF AQI'S AFGEVALLEN

Van de in totaal eenentwintig oorspronkelijke AQI's zijn er elf afgeval- len, zoals ‘Steunen op de IT van de klant’, ‘Verloop klachten en claims’ en ‘Tijdsbesteding aan opleiding’. Fonteijn: “Vanwege die proportionaliteit wilden wij het compacter. Eenentwintig zijn er te veel.” Die elf afgeval- len AQI's worden ook nog in het consultatiedocument ‘Audit Quality Indicators’ van de kwartiermakers genoemd. “De tien AQI's die nu voorliggen, zijn nog geen gesloten boek. We gaan niet voor niets consulteren, daar staan we echt open-minded in”, zegt Fonteijn.

AUDIT ONLY OF JOINT AUDIT?

De opdracht van het ministerie aan de kwartiermakers om AQI's op te stellen, ligt nu ter internetconsultatie. Verder is hun opdracht ook om onderzoek te doen naar verschillende structuurmodellen, zoals ook de CTA voorstaat, en de voortgang en samenhang van alle verbetermaatregelen. De kwartiermakers schrijven in hun voortgangs- rapportage van juli dat er voor de drie modellen – het intermediair- model, joint audit en audit only – externe onderzoeken gaande zijn. Voor het intermediairmodel, waarbij een deskundige derde toezicht houdt op de uitvoering van de controlewerkzaamheden, wordt naar verwachting boekjaar 2022 met een pilot begonnen. Naar de joint audit, waarbij twee kantoren de wettelijke controleopdracht delen, is wetenschappelijk onderzoek gedaan en eind augustus komt het definitieve onderzoeksrapport. Ook het onderzoek naar het audit only-model, waar er een structurele knip komt tussen controle- en adviesdiensten, is gestart en de conclusies worden voor maart 2022 verwacht.

WETSVORSTEL TOEKOMST ACCOUNTANCY

Na het bekendmaken van de AQI's en de tweede voortgangsrappor- tage van de kwartiermakers, volgde rap het Wetsvoorstel toekomst accountancy van het kabinet, dat nu ter internetconsultatie ligt. In dat wetsvoorstel, dat naar verwachting per 2023 in werking zal treden, krijgen accountantskantoren te maken met aangescherpte regelgeving rondom de controle, governance en handhaving van de AFM. Over dat laatste: eerder kreeg de AFM in een rechtszaak die was aangespan- nen door EY en PwC, de deksel op haar neus. Waarom? De toezicht- houder kon volgens de rechter niet bewijzen dat de kantoren in hun zorgplicht volgens artikel 14 van de Wta, tekort waren geschoten. De rechter zei dat als een accountant ernstige fouten maakt, je niet kunt concluderen dat het kantoor de zorgplicht schendt. Dit heeft het kabinet in het wetsvoorstel gerepareerd.

HET KAN ONS NIET SNEL GENOEG GAAN

Hoe bezien De Vries en Fonteijn alle verbetermaatregelen die zij als kwartiermakers in gang hebben gezet en de maatregelen die voort- komen uit het Wetsvoorstel toekomst accountancysector? Zij schrijven dat er ‘op alle onderdelen van onze brede opdracht voortgang wordt gemaakt’. Maar, met zoveel woorden, wordt er ook gezegd dat het ‘het oude denken’ een risico kan vormen voor de controlekwaliteit. Fonteijn: “Het kan ons niet snel genoeg gaan.” ■

WE HOUDEN U OP DE HOOGTE

SRA zal met een positieve en kritische grondhouding het consultatiedocument Audit Quality Indicators en het Wets- voorstel toekomst accountancysector, dat ook ter consultatie voorligt (zie internetconsultatie.nl), bestuderen om vervolgens met een reactie te komen.